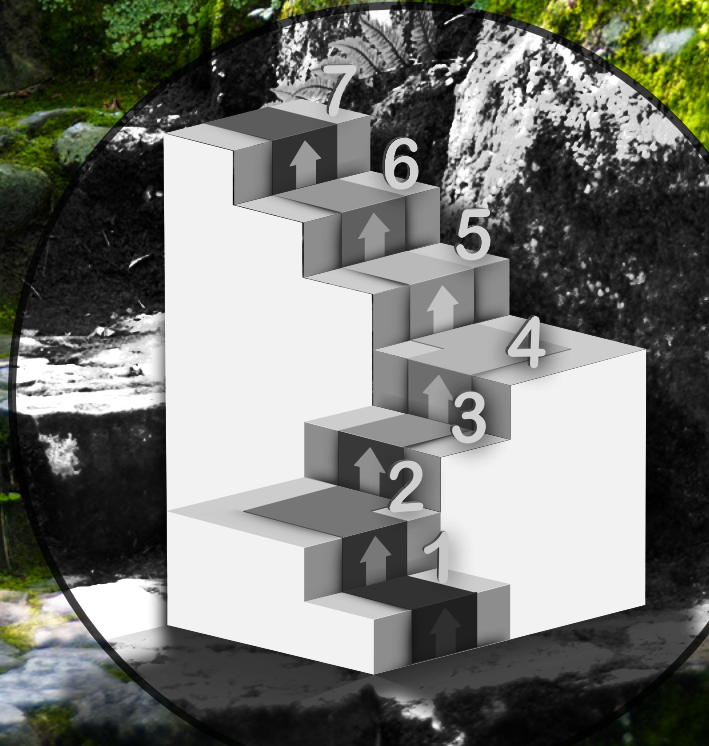

OSAAMISEN PORTAIKKO

*Työelämävalmiuksia kehittävä toimintamalli
aikuisten perusopetuksessa*

OSAAMISEN PORTAIKKO

*Työelämävalmiuksia kehittävä toimintamalli
aikuisten perusopetuksessa*

Osaamisen portaikko on aikuisten perusopetuksen työelämävalmiuksia kehittävä toimintamalli, joka on kehitetty kolmen kansanopiston yhteisessä Työmaa – työelämämahdollisuuksia maahanmuuttajille -hankkeessa.

Seitsemään askelmaan perustuva malli tutustuttaa maahanmuuttajat aikuisten perusopetuksen aikana suomalaiseen työelämään ja tukee polkua jatko-opintoihin perusopetuksen jälkeen. Osaamisen portaikko -mallissa maahanmuuttajien opetusta toteutetaan työelämäsuuntautuneesti ja työelämäyhteyksiä luoden.

Työmaa-hankkeen toteuttajia olivat Etelä-Pohjanmaan Opisto, Lahden Kansanopisto sekä Peräpohjolan Opisto, ja sitä rahoitti Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tuella.

Kukin toteuttaja kehitti ja kokeili mallin vaiheita eli askelmia omassa aikuisten perusopetuksessaan, Etelä-Pohjanmaan Opisto askelmia 1, 6 ja 7, Peräpohjolan Opisto askelmia 2 ja 3 ja Lahden Kansanopisto askelmia 4 ja 5.

Sisällys:

Esittely	<u>3</u>
Toimintamalli	<u>4</u>
1. Askelma	<u>6</u>
2. Askelma	<u>8</u>
3. Askelma	<u>10</u>
4. Askelma	<u>12</u>
5. Askelma	<u>14</u>
6. Askelma	<u>16</u>
7. Askelma	<u>18</u>

Toimintamallin tekijät:

Juho Lahti, Etelä-Pohjanmaan Opisto
Iiris Mäkinen, Etelä-Pohjanmaan Opisto
Elena Keningi, Lahden Kansanopisto
Riikka Juhas, Lahden Kansanopisto
Pauliina Heikkinen, Peräpohjolan Opisto
Miikka Niskakoski, Peräpohjolan Opisto
Anu Pitkäkari, Peräpohjolan Opisto
Aini Venepalo, Peräpohjolan Opisto

Osaamisen portaita aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmassa

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman sisällön tulee tukea työelämävalmiuksien kehittämistä jo lukutaitovaiheessa. Kielen oppimisen ohella kehitetään myös muita opiskelijan kotoutumista tukevia valmiuksia.

Työelämäsuuntautunutta opetussuunnitelmaa toteutetaan lukutaitovaiheessa kartoittamalla opiskelijan vahvuuksia ja jo olemassa olevaa osaamista, harjoittelemalla arjen taitoja sekä tutustumalla erilaisiin yhteiskunnan palveluihin ja toimintoihin.

Työelämävalmiuksien kehittämisessä hyödynnetään työvaltaisia menetelmiä opettelen sisäoppilaitosasumiseen liittyvien arjen toimintojen ja yhteisestä ympäristöstä huolehtimista.

Opintojen alussa opiskelijoille annetaan osana opintojaan mahdollisuus harjoitella työelämässä tarvittavia taitoja tutussa oppilaitosympäristössä tehtävien yhteisötöiden avulla. Osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä tuetaan järjestämällä yhdessä kolmannen sektorin kanssa ystävä- ja vapaa-ajan toimintaa.

Perusopetuksen alkuvaiheessa opiskelijan työelämävalmiuksia kehitetään ammatilliseen koulutukseen ja työmarkkinoihin tutustumalla. Osana opiskelua vierailaan tutustumassa paikallisiin yrityksiin ja ammatillisiin oppilaitoksiin ja perehdytään alueellisiin ammattibarometreihin.

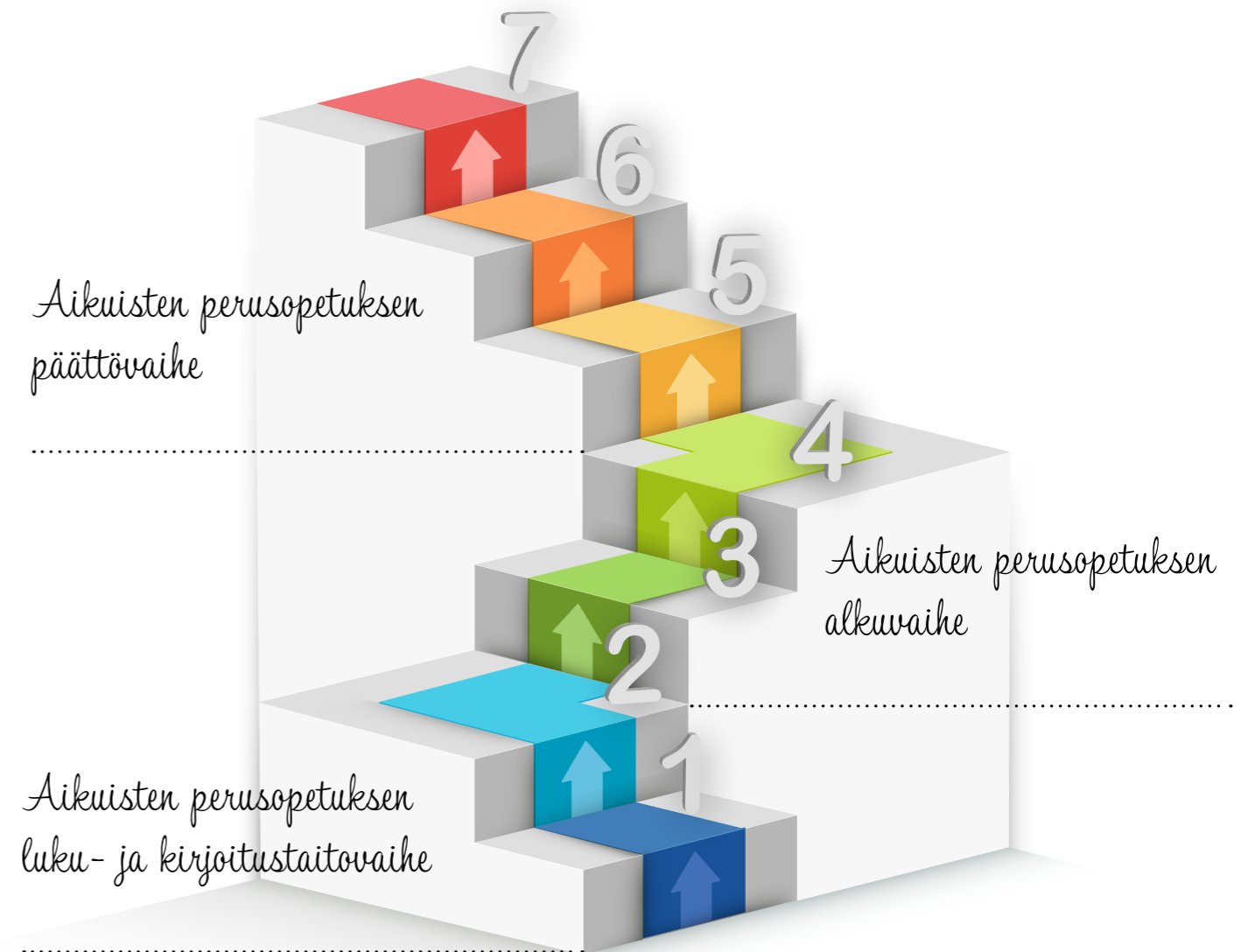
Samaistuttavia esimerkkejä kotoutumisesta ja työelämään pääsystä opiskelijat saavat tutustuessaan muihin maahanmuuttajiin, jotka ovat jo ammatillisissa opinnoissa tai työelämässä.

Päättövaiheessa opiskelijat ohjataan työelämäntutustumisjaksoille sekä osallistumaan työelämätoimijoiden tarjoamiin projektituontoihin tai osa-aikaisiin töihin. Sisällöltään ja laajuudeltaan vaihtelevat projektityöt opinnollistetaan opintosuorituksiksi.

Projektitöissä opiskelija tekee joko yksin tai ryhmässä yritykselle tai muulle taholle projekti- tai urakkaluontoisia tehtäviä tai toimii vapaaehtoistehtävissä siten, että niistä muodostuu opintoja ja työelämävalmiuksien kehittämistä palveleva kokonaisuus.

Työhön ja yhteiskuntaan liittyvät käytänteet ja toimintamallit konkretisoituvat opiskelijalle, ja opiskelija pääsee verkostoitumaan erilaisten työelämätoimijoiden kanssa.

Työelämästä saatujen kokemusten ja kasvavan työelämäntuntemuksen myötä opiskelijasta tulee itsenäinen toimija, joka tuntee työelämän toimintatavat sekä osaa hyödyntää ja tuoda esille osaamistaan eri yhteyksissä.

Osaamisen portaita

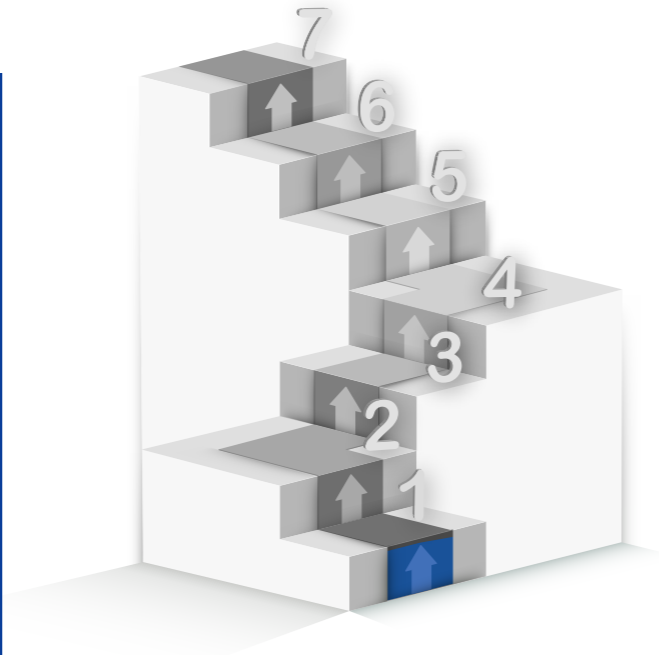
Aikuisten perusopetuksen luku- ja kirjoitusvaihe

1. Askelma

Ensimmäisellä askelmalla selvitetään haastatteluin opiskelijan aiempaa työkokemusta ja hänen alustavaa kiinnostusta eri aloille. Haastattelujen tulee olla tulkattuja, jotta tilanteessa välittyvä virheetöntä tietoa.

Opetuksessa aloitetaan työvaltaisten menetelmien käyttäminen.

Opetuksen keskiössä on kielitietoinen opetus, jossa jokainen aineenopettaja toimii samalla oman alansa suomen kielen opettajana.

Toimenpiteet:

- Opiskelijoille tehdään henkilökohtaiset tulkatut osaamiskartoitukset
- Tiedot kirjataan Wilma-järjestelmään, jotta ne ovat käytettävissä koko opintojen ajan
- Opiskelijoille järjestetään sisäisiä tutustumispäiviä ravintola- ja kiinteistöhuoltopalveluiden parissa
- Aloitetaan suomalaisen kulttuuriin tutustuminen järjestämällä retkiä oppilaitoksen ympäristöön ja yrityksiin
- Aloitetaan ystävätoiminta suomalaisten vapaaehtoisten kanssa

Opetus lukutaitovaiheessa keskittyy kielen alkeiden hallintaan. Opetus on kielitietoista, jokaisen oppiaineen opettaja on oman aineensa kielen opettaja ja kielellinen malli. Sanavaraston kehittäminen työelämälähtöisesti aloitetaan heti. Opetussisällössä käsitellään arjen taitoja ja opiskelijoiden kannalta tärkeitä oppilaitoksen toimintatapoja.

Maahanmuuttajan kokema osallisuus kytkeytyy vahvasti siihen, mitä tapahtuu kodin, koulun tai työn ulkopuolella. Siksi kotoutumisprosessin alkuvaiheessa kannattaa hyödyntää kolmannen ja neljännen sektorin toimijoita, jotka voivat tutustuttaa opiskelijoita alueellisiin vapaa-ajan mahdollisuuksiin ja toimia kulttuurillisina oppaina uudessa asuin- ja opiskeluympäristössä.

Ollanvietto Etelä-Pohjanmaan Opistolla
Kuva: Islam Gorgishvili

Tutustumiskäynti paikallisessa yrityksessä
Kuva: Iris Mäkinen

Case: Ystävätoiminta

Oppilaitoksen yhteistyö järjestöjen ja yhdistysten, kuten Suomen Punaisen Ristin tai Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisten toimijoiden ja verkostojen kanssa edistää opiskelijan tutustumista paikallisväestöön ja osallistumista erilaisiin alueellisiin tapahtumiin ja kokoontumisiin. Hyvä esimerkki tällaisesta yhteistyöstä on **ystävätoiminta**, jonka kautta maahanmuuttajaopiskelija voi saada suomalaisen ystävän. Ystävätoiminnan ohjaajat kirjaavat solmitut ystäväperheet ja neuvovat sopivista ystävätoiminnan muodoista.

Ystävätoiminnan aluksi oppilaitos järjestää yhteistyössä yhdistyksen tai järjestön kanssa **illanvieton**, jonka suunnitteluun ja toteutukseen opiskelijat osallistuvat itse huolehtimalla tarjoilusta ja käytännön järjestelyistä. Opiskelijat voivat myös esittää ohjelmaa.

Yhteinen vapaa-ajan toiminta vakiintuu säännölliseksi yhteydenpidoksi, ja kokoaa yhteen niin maahanmuuttajia kuin muuta paikallista väestöä.

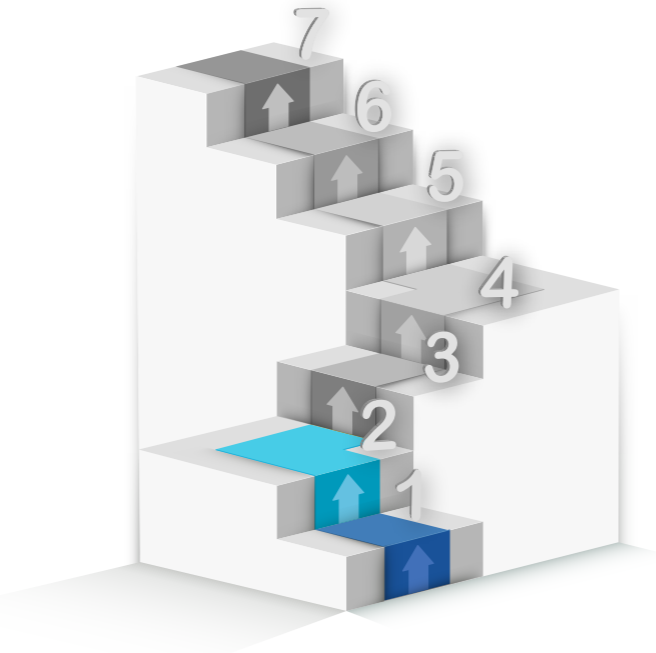
Aikuisten perusopetuksen luku- ja kirjoitusvaihe

2. Askelma

Askelmalla 2 harjoitellaan suomalaista työskulttuuria tekemällä oppilaitoksen sisäisiä työtehtäviä tai suorittamalla sen sisällä yhteisöpalveluja.

Sisäisiä työtehtäviä voivat olla esim. keittiön, siivouksen, kiinteistöhuollon, toimiston ja vapaa-aikapalveluiden työtehtävät.

Yhteisöpalveluja ovat oppilaitoksen ohjauksessa tapahtuva palvelujen tarjoaminen oppilaitoksen henkilökunnalle tai opiskelijoille.

Toteutustapoja:

- Kirpputorin tai kahvilan ylläpitäminen oppilaitoksen tiloissa
- Polkupyörien kevähuollon palvelupiste
- Autojen sisäpesujen tarjoaminen
- Oppilasravintolan avustavat tehtävät

Työtehtävät edellyttävät kykyä ymmärtää ohjaajien ohjeita ja kommunikoida asiakkaiden kanssa. Ohjaajina toimivat ryhmän opettajien ohella myös muu oppilaitoksen henkilökunta. Opiskelijoita kannustetaan käyttämään suomen kieltä myös keskenään. Hygieniapassi vaaditaan, jos käsitellään elintarvikkeita ja puhtaita astioita, ilman passia voi osallistua vain ruokailun jälkitöihin. Askelman suoritettuaan opiskelijat ymmärtävät palveluja koskevien sääntöjen ja määräysten merkityksen ja sitä kautta vahvistuu heidän käsityksensä suomalaisesta työskulttuurista.

Mainoskytlin valmistelua
Kuva: Pauliina Heikkinen

Auton sisäpesua
Kuva: Miikka Niskakoski

Toimenpiteet:

- Oppilaitoksen oma henkilökunta sitoutetaan opetuksen tavoitteisiin
- Opiskelijat valmistelevat itse tapahtumat, tekevät myytävät tuotteet, valmistelevat toteutusympäristön ja tekevät mainoksia
- Asiakaspalvelussa käytettävää kieltä ja termejä harjoitellaan ennakoon
- Lopuksi käydään henkilökohtaiset palautekeskustelut ja arvioinnit
- Osallistumiset ja arvioinnit lisätään opiskelijan Wilma-tietoihin

Ravintolan avustavia tehtäviä. Kuva: Jukka Lahti

Yhteisöpalveluja voidaan toteuttaa myös yhteistyössä kolmannen sektorin, esimerkiksi seurakuntien tai yhdistysten kanssa. Näin opiskelijoita perehdytetään suomalaiseen työpaikkakulttuuriin ja kehitetään heidän arkikielen kehittymistään. Askelman suunnitteluun ja toteuttamiseen käytetään opetusryhmän omien opettajien lisäksi oppilaitoksen muuta henkilökuntaa.

Suullista kielitaitoa kehitetään tarjoamalla aitoa kohtaamista oikeiden asiakkaiden ja ohjaajien kanssa, jolloin opiskelijat voivat harjoitella puhumista töiden ohessa. Alkukartoitusten (askelma 1.) perusteella on mahdollista selvittää, mitkä sisäisen palvelun tehtävät ovat mahdollisia toteuttaa heikommalla ensimmäisen vuosikurssin kielitaidolla. Hygieniapassien hankkiminen vaatii kohtalaisen hyvää kielitaitoa, joka onnistuu yleensä vasta päätösvaiheen opiskelijoilta.

Case: Kahvila

Etelä-Pohjanmaan Opiston opiskelijat toteuttivat kesällä 2020 kesäkahvilaprojektin, jossa opiskelijat hoitivat pop up -periaatteella toimivaa kesäkahvilaa työväentalon tiloissa kahden viikon ajan.

Yhdessä kesäohjaajan johdolla opiskelijat suunnittelivat ja valmistivat kahvilassa myytävät tuotteet, joissa oli sekä suomalaisia että turkkilaisia leivonnaisia. Kahvilaa varten opiskelijat harjoittelivat

etukäteen erilaisia asiakaspalvelufraaseja sekä muuta kahvilatoimintaan liittyvää sanastoa. Työtä tehtiin muutaman opiskelijan työvuoroissa tuotteiden valmistuksessa ja asiakaspalvelussa.

Kahvila sai sekä paikallista että maakunnallista mediahuomiota. Kävijöitä oli runsaasti, ja heiltä tuli positiivista palautetta. Kahvilan sulkeuduttua monet paikalliset tiedustelivat, toteutetaanko kahvilatoimintaa vielä uudelleen.

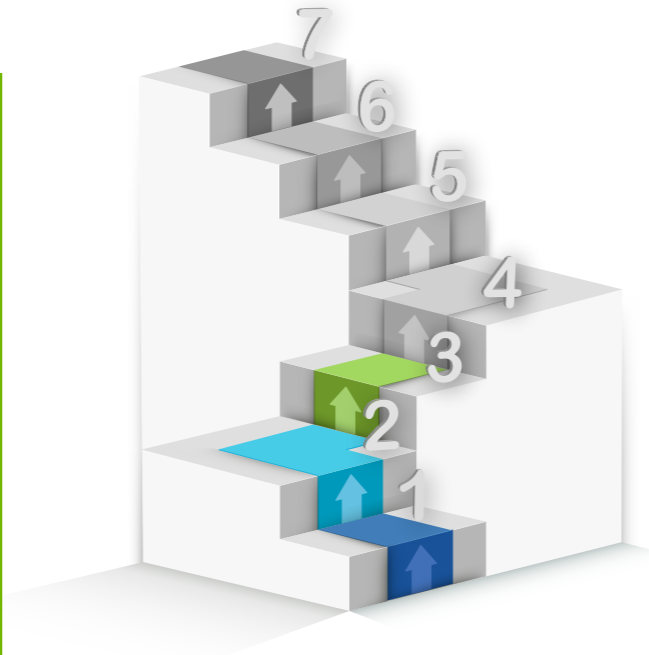
Aikuisten perusopetuksen alkuvaihe

3. Askelma

Askelmalla 3 opiskelijat aloittavat tutustumisen ammatilliseen koulutukseen.

Tämä toteutetaan koko opiskelijaryhmälle yhteisenä opintojaksona osana lukuvuotta.

Lisäksi opiskelijoita voidaan jo ohjata henkilökohtaiselle muutaman päivän tutustumisjaksolle haluamalleen jatkokoulutuslalle tai häntä kiinnostavaan työpaikkaan.

Ajosimulaattorin kokeilua
Kuva: Islam Gorgishvili

Ammatillisten toiveiden kartoitusta
Kuva: Giris Mäkinen

Askelmalla 1 tehtyä osaamiskartoitusta täydennetään tiedustelemalla kunkin opiskelijan toivomaa tutustumis- ja työharjoittelujaksoa. Opiskelijoille voidaan myös tarjota mahdollisuutta tutustua parin päivän ajan toisen asteen opintoihin lukiossa ja ammattikoulussa. Tutustumisjaksoilla tulee huomioida ammatillisen koulutuksen alakohtaiset turvallisuussäädökset. Esimerkiksi autoalan opetus- ja huoltohallissa liikkua tulee olla asianmukaiset turvakengät ja työvaatteet käytössä.

Alkuvaiheessa oleville opiskelijoille toisen asteen koulutustarjonnan laajuus ja toisaalta eri alojen vaatimukset saattavat näyttytyä sekavina. Tutustumisretket eri toisen asteen oppilaitoksiin samoin kuin oman oppilaitoksen entisten opiskelijoiden vierailut ja kertomukset omasta koulutuspolustaan selventävät asioita.

Ammatteihin tutustuminen aloitetaan kieliopetuksen sisällä ja opinto-ohjauksessa ammatilliseen koulutustarjontaan verkon avulla perehtymällä. Opinto-ohjauksen sisältönä tarjotaan lisäksi yleistä työelämä tietoa.

Toimenpiteet

- Opetukseen ja opinto-ohjaukseen sisällytetään työelämäsivältöä harjoittelemalla työnhakuun tarvittavien dokumenttien, kuten CV:n ja työhakemusten tekoa
- Opiskelijoille järjestetään työhaastattelusimulaatioita ja perehdytään materiaaliin suomalaisesta työ kulttuurista
- Opiskelijoille tarjotaan kirjallisia tehtäviä, joilla käsitellään suomenkielistä ammattisanastoa heidän valitsemiltaan ammatillisilta koulutusaloilta
- Opiskelijoiden kanssa tehdään tutustumisretkiä ammatillisiin oppilaitoksiin opiskelijan oman mielenkiinnon mukaisesti
- Kutsutaan ammatillisen koulutuksen aloittaneita entisiä opiskelijoita esittelemään opintojaan
- Käytetään TE-palvelujen asiantuntijapalveluja esittämään alueellista työvoimatarvetta

Case: Ammattibarometrit

Opiskelijaryhmälle esitellään TE-palvelujen verkkosivuillaan ylläpitämät ammattibarometrit. Aihetta käsitellään opiskelijoiden näkökulmasta ottamalla esiin askelmalla 1 selvitetty mielenkiinnon kohteet, joita tarkastellaan työmarkkinatilanteen valossa.

Ammatikohtaisesti selvitetään, onko työntekijöistä alueellisesti pulaa, vallitseeko tasapaino vai onko ylitarjontaa, ja mitkä ovat keskimääräiset palkat. Opiskelijoiden ennakkokäsityksiä voidaan joko korjata tai vahvistaa, ja antaa suunta tuleville ammattivalinnoille.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaihe

4. Askelma

Askelmalla 4 opiskelija on valmis viikon mittaiseen työhöntutustumiseen aidossa työpaikassa.

Askelman tavoite on opiskelijan rohkeuden ja omatoimisuuden lisääntyminen, kielitaidon kehittyminen sekä positiivisten kokemusten saaminen suomalaisesta työelämästä.

Askelma vahvistaa myös opiskelijoiden ajatuksia tulevasta ammatinvalinnasta.

Ennen jakson alkua on tärkeää järjestää info-tilaisuuksia, joissa käsitellään jakson tavoitteiden lisäksi työpaikalla käyttäytymistä, suomalaisesta työskulttuurista ja palvelualueilla ystävällistä asiakkaan kohtaamista.

Kielellinen osaaminen ja sanavarasto vahvistuvat todellisissa vuorovaikutustilanteissa.

Toimenpiteet

- Opiskelijoille järjestetään työhöntutustumisjaksoa käsitteleviä infotilaisuuksia
- Oppilaitos etsii työnantajat, jotka voivat vastaanottaa opiskelijoita
- Työhöntutustumisjakson toteuttamisesta tehdään sopimus oppilaitoksen, opiskelijan ja työnantajan kanssa
- Opiskelijan kanssa tehdään vierailu työpaikalle ennen jakson alkua
- Opiskelijalle annetaan tehtäväksi täyttää päiväkirjaa, johon hän kirjaa kunkin päivän työtehtävät ja luettelon oppimistaan uusista sanoista ja ilmaisuista
- Jakson lopussa suoritetaan työpaikkaohjaajan kanssa yhteinen arviointi opiskelijan suoriutumisesta työhöntutustumisjaksostaan
- Tiedot jakson suorittamisesta ja työelämätaitojen kehittämisestä kirjataan Wilma-järjestelmään

Työhöntutustuja päivittäistavara-kaupassa. Kuva: Abdullah Jammo

Askelmalla luodaan opiskelijalle henkilökohtaisia yhteistyökumppaneita ja verkostoja, joita hyödynnetään perusopetuksen päättövaiheeseen kuuluvilla osaamisen portaikon askelmilla 5 ja 6. Opiskelijalle voidaan tarjota myös mahdollisuus suorittaa jakso viikon mittaisella tutustumisella haluamaansa toisen asteen koulutukseen. Tämä voi olla jatko jo askelmalla 3 suoritettulle lyhyelle tutustumisjaksolle.

Työtä kasvihuoneessa. Kuva: Iris Mäkinen

Vaihtoehdossa on huomioitava ammatillisen koulutuksen alakohtaiset turvallisuussäädökset, jotka on selvitettävä opiskelijalle yhdessä ammatillisen oppilaitoksen vastuopettajan kanssa. Työhöntutustujan on jakson aikana oltava oppilaitoksen tapaturma- ja vastuuvakuutusten piirissä.

Case: Aiempi osaaminen käyttöön

Kotimaassaan arkkitehdin opintoja suorittanut opiskelija ei päässyt toivomaansa arkkitehtitoimistoon työhöntutustumisjaksolle puuttuvan sovellusosaamisen vuoksi. Viikon mittainen jakso olisi ollut työnantajan mukaan liian lyhyt vaativien tehtävien opetteluun. Muita työnantajavaihtoehtoja kartoitettaessa kävi ilmi, että opiskelija on monilla tavoin luova ja taiteellisesti lahjakas tekijä, jolla on erinomainen sommittelukyky ja silmää kauniille yksityiskohdille.

Opettaja teki tiedusteluja potentiaalisille työnantajille, joista eräs sisustusliike lupautui ottamaan opiskelijan vastaan.

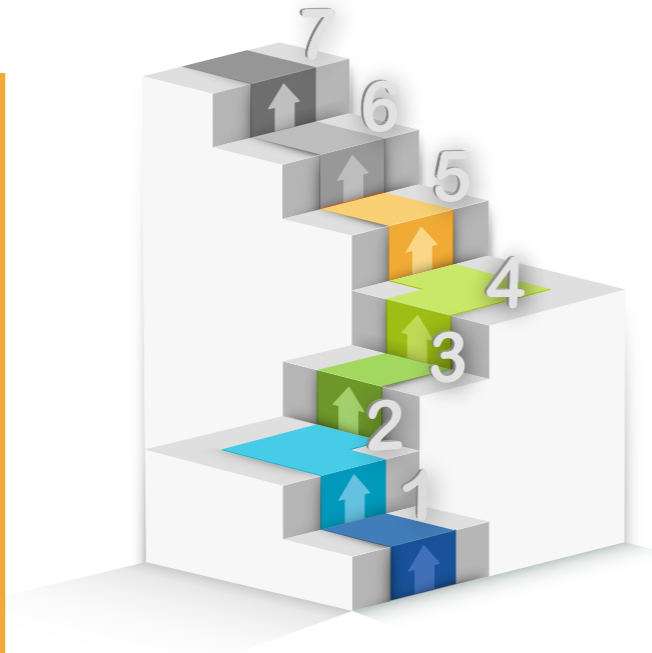
Opiskelija teki opettajan kanssa vierailun liikkeeseen ja innostui paikasta. Jaksolla hän sai tehdä varastotöitä, somistaa liikettä ja palvella asiakkaita. Opiskelija sai erinomaisen palautteen työnantajalta, joka kehui opiskelijan aktiivisuutta ja omia luovia näkemyksiä. Lisäksi liikkeessä myytiin opiskelijan kotimaasta hankittuja sisustustuotteita, ja työnantajan mukaan opiskelijan kotimaansa tuntemusta ja tietämystä voi jatkossa hyödyntää tuotetilausten teossa. Opiskelijalle jakso oli innostava ja omia kiinnostuksia lähelle tuleva kokemus.

Aikuisten perusopetuksen päättövaihe

5. Askelma

Tällä askelmalla opiskelija saa entistä laajempia kokemuksia ohjatusta työharjoittelusta oppilaitoksen ulkopuolella 2 – 4 viikon mittaisella työelämäjaksolla itse hankitussa harjoittelupaikassa.

Jakson toteutus suunnitellaan laaja-alaisen oppimisen näkökulmasta, jossa keskeistä ovat opiskelijan oma motivaatio ja oma-aloitteisuus.

Metsänistutusta. Kuva: Juho Lahti

Metsänraivausta. Kuva: Juho Lahti

Kokemuksen perusteella tarkennetaan opiskelijan suunnitelmaa opiskelijan työllistymisestä tai jatko-opinnoista. Askelman ansiosta opiskelijan motivaatio ja päämäärätietoisuus vahvistuvat ja hänelle kehittyy käsitys tulevasta ammatillisesta suuntautumisesta.

Mahdollista on myös suora työllistyminen, mikäli opiskelijalla on aiempaa ammatillista osaamista työntekijän edustamalta alalta, ja mikäli kielitaito on riittävä eikä opiskelijalla ole tarvetta saada perusopetuksen päättötodistusta. Oleskeluluvan saanut opiskelija voidaan myös ohjata yksilölliseen rekrytointitukseen, jota on kuvattu askelman 7 yhteydessä.

Toimenpiteet

- Oppilaitos laatii opiskelijalle saatekirjeen työharjoittelupaikalla esitettäväksi
- Opiskelija hankkii itse omaa kiinnostusta vastaavan työpaikan
- Työelämäjakson toteuttamisesta tehdään sopimus oppilaitoksen, opiskelijan ja työnantajan kanssa kuten askelmalla 4
- Harjoittelija laatii harjoittelujaksoltaan raportin, jossa kuvaa tehtäviään
- Jakson päätteeksi sen toteutuminen arvioidaan. Arviointi tapahtuu yhteisessä keskustelussa työnantajan ja opiskelijan kanssa
- Työelämäjakson suoritus ja arviointi tallennetaan Wilma-järjestelmään

Case: Tarpeen ja osaamisen kohtaaminen

Opiskelijalla oli kokemusta huonekaluverhoilijan työstä kotimaassaan. Luku- ja kirjoitustaitovaiheessa askelmalla 2 hän verhoili oppilaitoksen luokkien tuoleja. Lähialueen huonekalualan yritys etsi TE-palvelujen kautta verhoilijaa. Koska kotimaista työntekijää ei kahden viikon haun jälkeen löytynyt, otti yritys opiskelijan palkattomaksi työharjoittelijaksi.

Työharjoittelun jälkeen opiskelija jatkoi päättövaiheen opintojaan, sai päättötodistuksen ja haki ammatillisessa yhteishaussa suorittamaan puuteollisuuden perustutkintoa, jonka opinnot hän aloitti seuraavana syksynä.

Aikuisten perusopetuksen päättövaihe

6. Askelma

Tällä askelmalla opiskelijalle kehittyi itsenäiset taidot toimia suomalaisessa työelämässä. Taitoja kehitetään oppilaitoksen ulkopuolella lyhytaikaisia työsuhteita hankkimalla tai projektisuhteita toteuttamalla. Työsuhteita luodaan aiemmilla 4. ja 5. askelmilla luotujen verkostojen ja TE-palvelujen avulla.

Toimenpiteet

- Lyhytaikaisten työsuhteiden luominen ja työsuhteen solmiminen
- Opiskelijan ohjaaminen TE-palvelujen ja muiden työpaikkojen tarjoavien palvelujen käytössä
- Vapaaehtoistöiden ja projektien toteuttaminen opiston ulkopuolella
- Urakkaluonteisista työprojekteista sopiminen ja niiden toteuttaminen
- Verokorttien hankkiminen
- Palkanmaksujärjestelyissä avustaminen

Outlet-myymän valmistelua
Kuva: Iris Mäkinen

Askelman tuloksena opiskelija kykenee olemaan itsenäinen toimija suomalaisessa työelämässä. Hän tuntee työelämän käytännöt työsopimuksen solmimisesta, työntekijän oikeuksista, verotuksesta ja palkanmaksusta.

Jos opiskelijalla on jo oleskelulupa ja siten suomalainen henkilötunnus ja pankkitunnukset, häntä avustetaan verokortin hankinnassa omavero.fi -palvelussa. Jos oleskelulupaa ei vielä ole, tarvitaan henkilökohtainen käynti verotoimistossa, jossa luodaan verotusta varten henkilötunnusta vastaava keinotunnus.

Työsuhteet voivat olla kesätyöluonteisia ja loma-ajat käsittäviä säännölliseen työaikaan perustuvia työsuhteita, tai opiskelun kanssa rinnan lukuvuoden aikana suoritettavia tunti- tai urakkatöitä. Työsopimusten solmimista avustetaan ja ohjataan siten, että opiskelijalle vahvistuu käsitys työsuhteen solmimisen suomalaisista käytännöistä.

Projektityöt voidaan toteuttaa oppilaitoksen sisällä jatkumona yhteisötöille ja niiden osallistumiselle. Projektityöissä annetaan tehtäväksi opiskelijoiden muodostamille pienryhmille, jotka ottavat itse vastuuta projektin suunnittelussa ja toteutuksessa. Projekti voi olla esimerkiksi oppilaitoksen luokkatilan maalaaminen ja pintamateriaalien uusiminen.

Projektityöt opinnollistetaan siten, että opiskelijalle kertyy opintasuorituksia kokonaisuuksista, jotka voidaan toteuttaa joko oppilaitoksen omina sisäisinä yhteisöinä tai laajemmassa yhteistyössä esimerkiksi työelämätoimijoiden tai kolmannen sektorin kanssa. Projektityöiden toteutuksen perustana ovat paitsi opiskelijan omat kiinnostuksenkohteet myös selkeästi rajatut tavoitteet ja työskentelyvaiheet sekä opettajan tai ohjaajan aktiivinen tuki näissä vaiheissa. Yhdessä opiskelijan kanssa perehdytään projektin päätavoitteisiin ja ideoidaan sopivia toteutustapoja. Ensiarvoisen tärkeää on tukea opiskelijan omaa toimijuutta sekä työelämä-tietouden ja alakohtaisen kielitaidon kehittämistä.

Projektit voivat myös olla palvelujen järjestämistä oppilaitoksen ulkopuolisille asiakkaille, jolloin heiltä vastaanotetaan maksu henkilökohtaisesti. Urakkaluonteisissa projekteissa maksetaan palkka suorituksen mukaisena. Urakkaluonteiseksi projektiksi sopivat esimerkiksi oppilaitoksen ulkopuolella tehtävät metsäistutustyöt tai korjausrakentamisen avustavat työt. Projektiksi sopii myös oppilaitoksen ulkopuolelle järjestetyn pop-up -kahvilan toteuttaminen. Kahvilan järjestämisessä on huomioitava hygienia- ja kirjanpitovelvoitteet.

Case: Outlet-myymä

Etelä-Pohjanmaan Opistossa viiden opiskelijan ryhmä otti vastuulle paikallisen huonekaluliikkeen outlet-myymän hoitamisen joulusesongin aikaan. Opiskelijat perehdyttiin lyhyesti alan sanastoon, kassan ja korttipäätteen käyttöön sekä varastokirjanpitoon. Avajaispäivän jälkeen opiskelijat hoitivat myymälää kahden hengen vuorois-

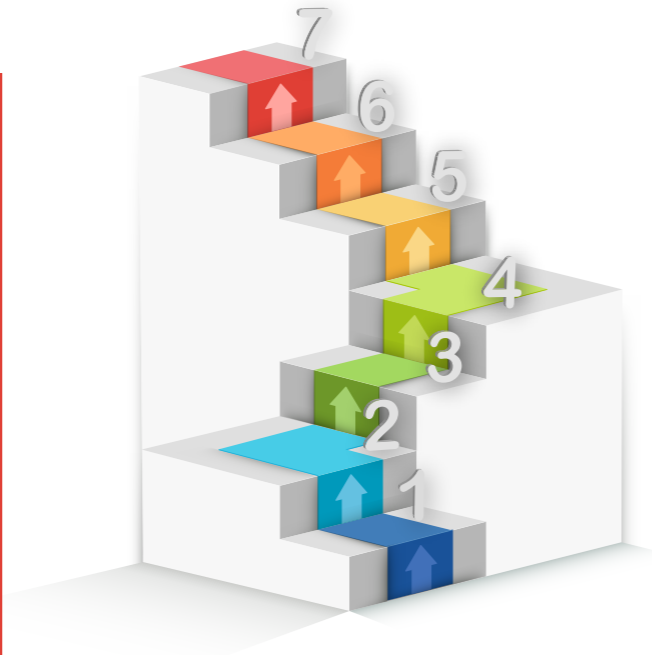
sa puolentoista kuukauden ajan muun opiskelun ohessa. Projektin kautta opiskelijat saivat kokemusta myös asiakaspalvelusta ja huonekalujen kokoonpanosta. Osa projektissa mukana olleista kävi seuraavana kesänä tekevässä samalle huonekaluliikkeelle tunti-

Aikuisten perusopetuksen päättövaihe

7. Askelma

Osaamisen portaikon finaalinvaiheessa opiskelijalle on kertynyt positiivisia kokemuksia työn tekemisestä. Hänelle on kehittynyt riittävät työelämätaidot ja käsitys omista henkilökohtaisista koulutustarpeista. Hän on kypsä tekemään ammatillisia uravalintoja.

Opiskelijalle on siis muodostunut käsitys itselle sopivasta ammatinvalinnasta, koulutustarjonnasta ja niihin liittyvistä hakumenettelyistä.

Toimenpiteet

- Opiskelijan tukeminen hakuprosesseissa tutkintoon johtaviin tai ammattitaitoa täydentäviin koulutuksiin
- Harkinnanvaraisen haun edellyttämien perustelujen kirjoittaminen yhteishaun hakemuksen liitteeksi ja sen toimittaminen kohdeoppilaitokseen
- Yhteistyö koulutuksentarjoajien kanssa nivelvaiheen opinnoissa

Osaamisen portaikon viimeisessä vaiheessa opiskelijalla on riittävän suomen kielen hallinnan ansiosta mahdollisuus suoraan työllistymiseen aiemman lähtömaassa hankitun koulutuksen ja kokemuksen ansiosta tai vaihtoehtoisesti hänelle on kehittynyt polku soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen yhteishaun tai joustavan hakumenettelyn kautta.

Kielitaito voi vahvistua vielä ammatilliseen tutkintoon johtavaan koulutukseen kytkeytyvien yksilöllisten oppivalmiuksia tukevien opintojen avulla. Nämä opinnot voivat olla ammatillisten oppilaitosten ostopalveluja tai hankkeiden avulla tuotettuja. Mikäli tutkintopaikkaa ei vielä saa, tarjoavat ope- tushallituksen valtuuttamat toisen asteen oppilaitokset VALMA- tai LUVA-koulutuksia, joissa vahvistetaan opiskelijan opiskelu- ja perustaitoja.

Nivelvaiheen yhteistyössä on tärkeää välittää ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen tarvitsemaa tietoa opiskelijan mahdollisesta yksilöllisestä tuentarpeesta. Tarvetta määritellään harkinnanvaraisen haun peruste- luissa, jotka toimitetaan yhteishaun yhteydessä kohdeop- pilaitokseen. Tuentarve konkretisoituu kuitenkin ammatil- lisessa koulutuksessa eri tavoin kuin perusopetuksessa, koska opiskelu ei ole kielitietoista ja koska käytetään ammattikieltä. Opiskelijat myös ovat osa suomalaista opiskeluryhmää.

Riittävän aiemman ammatillisen tai korkeakoulutasoi- sen koulutuksen omaavat hakijat voivat löytää itsel- leen työpaikan yksilöllisten rekrykoulutusten avulla. Yksilölliset rekrykoulutukset ovat ELY-keskusten tilaamia

työelämälähtöisiä koulutuksia, jossa yritys kouluttaa itsel- leen työntekijän. Koulutuksen kesto ja sisältö määritellään opiskelijan ja työnantajayrityksen tarpeitten mukaan niin, että se kestää enintään 120 työpäivää ja 70 % koulutuksesta on työssäoppimista. Koulutukset ovat työvoimakoulutusta, ja niistä saa tietoa TE-palveluiden sivuilta. Yksilölliseen rekry- koulutukseen pääseminen edellyttää oleskelulupaa.

TE-toimiston asiakkaat voivat myös hakeutua tutkintoon johtaviin työvoimakoulutuksiin. ELY-keskukset seuraavat eri ammattialojen työllisyystilannetta, ja tilaavat ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä koulutuksia, joissa on mahdolli- ta opiskella työmarkkinatuella. Haku koulutuksiin tapah- tuu toteutusryhmä kerrallaan pitkin vuotta, mikä täydentää yhteishaun kautta tapahtuvaa oppilaitosten sisäänottoa.

Erityspiirteet turvapaikanhakijoiden palkanmaksussa

Ennen oleskeluluvan myöntämistä turvapaikanhakijat eivät pääse pankkien asiakkaisiksi. Suomalaiset pankit avaavat tilin vain, jos asiakkaalla on esittää lähtömaansa passi tai suomalainen henkilökortti. Työnantajat voivat maksaa työssä olevan turvapaikanhakijan palkan käteisenä, mutta tämä voi altistaa työntekijät hyväksikäytölle työmarkkinoil- la. Lisäksi se antaa väärän kuvan työelämässä noudatet- tavista säännöistä tekemällä asiasta työntekijän näkökul- masta liian yksinkertaisen. Palkkalaskelman saaminen ja sen sisällön ymmärtäminen on tärkeä asia suomalaisiin työelämäkäytäntöjen omaksumisessa.

Henkilöverotusta varten on haettava verokortti. Ne pal- kansaajat, joilla on pankkitunnus, voivat hakea verokortin verohallinnon verkkosivujen kautta. Henkilöt tunnustetaan suomi.fi-tunnistuspalvelun kautta.

Mikäli oleskelulupaa ja siten myöskään pankkitunnuksia ei ole, verokortin hakemista varten on verohallinnon sivuilta ladattavissa pdf-lomake 5042. Maahanmuuttajaopiskelija

todennäköisesti tarvitsee opastusta lomakkeen täyttämi- sessä. Lomake on palautettava henkilökohtaisesti vero- toimistoon, ja siellä on todistettava henkilöllisyys esimer- kiksi vastaanottokeskuksen asiakaskortilla. Lomakkeen saa myös veroimistosta. Työnantaja ilmoitetaan, jos sellainen on jo tiedossa.

Veronumeron vahvistamista varten veroimisto hakee henkilötunnusta vastaavan keino- tunnuksen niille, joille ei ole henkilötunnusta. Näin saatu keino- tunnus ei kelpaa muuhun kuin verotuskäyttöön. Se ei esimerkiksi toimi Palkka.fi -palvelussa, joka lähettäisi työnantajaveloit- teisiin liittyvät palkkatiedot suoraan tulorekisteriin. Se ei välttämättä myöskään toimi yritysten palkanmaksujär- jestelmissä, jotka tarkistavat henkilötunnuksen oikeel- lisuuden.

Työnantajien on tallennettava tulorekisteriin tiedot mak- setuista palkoista ja maksetuista vakuutuksista jokai- selta palkanmaksukuukaudelta. Järjestelmä erottelee

työntekijät henkilötunnusten perusteella. Verotoimiston myöntämä keino tunnus ei välttämättä läpäise tulorekisterin oikeellisuustarkastusta, minkä vuoksi tulorekisteriin voi henkilön kohdalle tallentaa vain syntymäajan.

Pankkitilin puuttuessa turvapaikanhakijan palkanmaksu on mahdollista järjestää Maahanmuuttoviraston myöntämien PFS-korttien avulla. Korteille maksetaan normaalisti turvapaikanhakijoiden vastaanottoraha.

Välittäjänä asiassa toimivat vastaanottokeskukset. Työntekijä toimittaa vastaanottokeskukselle kopion työsopimuksestaan ja työnantaja tilinumeron, jolta työnantaja maksaa palkan. Vastaanottokeskus lähettää tiedot Maahanmuuttovirastolle, joka ilmoittaa tilinumeron, jolta palkka maksetaan. Tili on irlantilaisessa pankissa, mikä voi olla este joidenkin työntekijöiden palkanmaksulle.

Turvapaikanhakijan oikeus tehdä ansiotyötä

Jos henkilölle on myönnetty oleskelulupa kansainvälisen suojelun perusteella, on hänellä rajoittamaton työntekijäoikeus myönnetyn oleskeluluvan ajan. Ennen luvan myöntämistä turvapaikanhakija saa tehdä ansiotyötä saa tehdä kolmen tai kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun on hakenut turvapaikkaa. Raja on kolme kuukautta, jos hakija on esittänyt voimassa olevan ja aidoksi todetun passin tai muun matkustusasiakirjan viranomaiselle. Raja on kuusi kuukautta, jos sellaista ei ole esittänyt. Uusintahakemuksen jättämisen jälkeen on odotettava vastaavat ajat. Kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen oikeus tehdä ansiotyötä päättyy, kun henkilö lain mukaan voidaan poistaa maasta. Työntekijä on itse veloitettu ilmoittamaan muutoksesta työnantajalle. Oikeudesta tehdä ansiotyötä kerrotaan ensimmäisen kerran jo turvapaikkahakemuksen jättämisen yhteydessä.

Työnantajan on kuitenkin itse varmistettava, että ulkomaalaisella työntekijällä on oikeus tehdä ansiotyötä. Työnantaja voi syyllistyä rikkomukseen tai rikokseen, jos hän tahallaan tai huolimattomuuttaan tarjoaa palkallista työtä henkilölle, jolla ei ole oikeutta työntekoon.

Oikeudesta tehdä työtä on syytä pyytää Maahanmuuttovirastolta todistus, joka on maksullinen ja jonka voi saada vain suomen, ruotsin tai englannin kielellä. Todistuspyyntölomake on ladattavissa Maahanmuuttoviraston verkkosivulta.

Todistuspyynnön käsittelymaksu on 50 euroa. Käsittelymaksu on suoritettava etukäteen Maahanmuuttoviraston tilille. Käytännössä maksu on suoritettava verkkopankissa, koska pankit eivät hyväksy maahanmuuttajien käteissuoritteita ilman tiliasiakassuhdetta. Kuitti maksun suorittamisesta sekä kopio henkilöllisyystodistuksesta tai passista tai muusta matkustusasiakirjasta liitetään pyyntöön. Pyyntö lähetetään postitse Maahanmuuttovirastoon tai sähköpostilla osoitteeseen migri@migri.fi.

Ilman työntekijäoikeutta voi tehdä työtä, josta ei saa palkkaa. Tällaista työtä voi olla esimerkiksi palkaton työharjoittelu, työelämäntutustumisjakso tai vapaaehtoistyö. Tämä mahdollistaa työkokemuksien hankkimisen aikuisten perusopetukseen osallistumisen aikana ennen varsinaisen oleskeluluvan saamista.

Kesäkahvilan myyjättäret
Kuva: Heidi Hirsimäki

Työhönperhehdyttäminen kesätyöprojektissa
Kuva: Juho Lahti

OSAAMISEN PORTAIKKO

Työelämävalmiuksia kehittävä toimintamalli aikuisten perusopetuksessa